

Hoe kan ik tijdens een proces (strafrechtelijke procedure) van een dader schadeloosstelling of andere vormen van genoegdoening vorderen, en tot wie moet ik die vordering richten?

De dader moet de schade die hij of zij aan het slachtoffer heeft berokkend, vergoeden. Volgens artikel 185 van het Wetboek van Strafrecht moet voor alle strafbare feiten restitutie plaatsvinden, in overeenstemming met de voorschriften van het burgerlijk recht. Wanneer door een misdrijf materiële of immateriële schade is ontstaan, moet de dader of een andere persoon die ingevolge het burgerlijk recht voor het doen en laten van de dader aansprakelijk is, schadevergoeding betalen. In het burgerlijk recht is schade die door een misdrijf ontstaat, een van de omstandigheden waaronder immateriële schade mogelijk moet worden vergoed (artikel 2059 van het Burgerlijk Wetboek).

Als slachtoffer kunt u kiezen uit twee verschillende manieren om compensatie te krijgen voor de schade die u hebt geleden.

U kunt als civiele partij aan de strafzaak deelnemen, wat betekent dat u uw civiele vordering als onderdeel van het strafproces instelt (*costituzione di parte civile*): aan het eind van het proces beoordeelt de strafrechter de schade en kent hij daarvoor een vergoeding toe of concludeert hij slechts dat er een recht op schadevergoeding bestaat en verwijst hij de partijen naar de civiele rechter om de hoogte van het verschuldigde bedrag te laten bepalen. Volgens artikel 74 van het Wetboek van Strafvordering kan iemand die door een strafbaar feit schade heeft geleden, of zijn of haar erfgenamen, tijdens het strafproces conform artikel 185 van het Wetboek van Strafrecht een civiele vordering tot schadevergoeding instellen tegen de verdachte en tegen personen die op grond van het burgerlijk recht aansprakelijk zijn.

Als slachtoffer kunt u ook rechtstreeks een rechtszaak aanspannen, door bij de civiele rechter een vordering tot schadevergoeding in te stellen.

De relatie tussen civiele vorderingen en strafdorderingen wordt geregeld in artikel 75 van het Wetboek van Strafvordering. Een civiele vordering die bij een civiele rechter is ingesteld, kan op elk moment naar het strafproces worden overgedragen totdat de civiele rechter inhoudelijk uitspraak doet, zelfs als die uitspraak nog openstaat voor beroep. In dat geval wordt de civiele rechtszaak beëindigd en bepaalt de strafrechter ook wat de kosten van de civiele procedure zijn. Een civiele vordering wordt door de civiele rechter behandeld wanneer deze niet naar het strafproces wordt overgedragen, of wanneer zij werd ingesteld op een moment dat het niet langer mogelijk was de civiele vordering aan het strafproces toe te voegen. In de volgende gevallen wordt de civiele procedure opgeschort in afwachting van een definitieve uitspraak van de strafrechter: als bij de civiele rechter een civiele vordering tegen een verdachte in een strafproces is ingesteld nadat een civiele vordering aan dat proces is toegevoegd, of na een strafvonnis in eerste aanleg. Dit geldt niet wanneer zich de uitzonderingen voordoen die in de wet staan vermeld.

Op welk punt in de strafrechtelijke procedure moet ik mijn vordering indienen?

U kunt een civiele vordering aan de strafrechtelijke procedure toevoegen totdat de voorbereidende zitting plaatsvindt, of zelfs daarna, totdat de eerste stappen zijn genomen die op grond van artikel 484 van het Wetboek van Strafvordering vóór aanvang van het eigenlijke proces moeten plaatsvinden. Wanneer die fase is bereikt, kan een civiele vordering niet langer aan de strafzaak worden toegevoegd. Als u als civiele partij aan de strafrechtelijke procedure gaat deelnemen nadat de termijn voor het oproepen van getuigen, deskundigen en adviseurs is verstreken (zie artikel 468, lid 1, van het Wetboek van Strafvordering), mag u geen lijsten met getuigen, deskundigen of technische adviseurs overleggen. Wanneer u eenmaal als civiele partij aan de strafzaak deelneemt, bent u partij bij het proces in eerste aanleg en bij een eventueel hoger beroep, tenzij u wordt uitgesloten of u zich vrijwillig terugtrekt. Een civiele vordering die aan een strafzaak is toegevoegd, komt in twee gevallen te vervallen: 1) een verzoek om een civiele partij uit te sluiten, kan worden ingediend door de openbare aanklager, de verdachte of een partij die op grond van het burgerlijk recht aansprakelijk is (artikel 80 van het Wetboek van Strafvordering), of de rechter kan, op enig moment voorafgaand aan het proces in eerste aanleg, op eigen initiatief een beschikking geven waarin een civiele partij wordt uitgesloten (artikel 81 van het Wetboek van Strafvordering); 2) de civiele vordering kan op elk moment tijdens de procedure uitdrukkelijk worden ingetrokken via een mondelinge of schriftelijke verklaring van de civiele partij of haar speciale vertegenwoordiger (*procuratore speciale*); er wordt van uitgegaan dat de civiele vordering stilzwijgend is ingetrokken wanneer er geen conclusie wordt ingediend of wanneer een vordering bij een civiele rechter wordt ingesteld (artikel 82 van het Wetboek van Strafvordering).

Wat kan ik in die vordering vragen en hoe moet ik dat formuleren (een totaalbedrag opgeven en/of de afzonderlijke schadeposten, gederfde winst en rente specificeren)?

In een civiele vordering die bij een strafzaak is gevoegd, kunt u om vergoeding verzoeken van alle materiële of immateriële schade, medische kosten, rechtshulp, technisch advies en andere onderbouwde uitgaven, mits deze voortvloeien uit het strafbare feit.

Bestaat er een specifiek formulier voor dergelijke vorderingen?

Er zijn geen officiële formulieren voor strafzaken in Italië, maar er moet wel aan de onderstaande eisen worden voldaan.

Als civiele partij moet u de bevoegdheid hebben om een proces aan te spannen (*capacità processuale*). De verklaring waarin staat dat u als civiele partij aan de strafzaak wilt deelnemen, moet worden ingediend bij de griffie van de betrokken rechtbank of tijdens de rechtszitting worden overgelegd. De verklaring is ontvankelijk wanneer deze de volgende informatie bevat: a) gegevens van de natuurlijke persoon of de naam van de organisatie of instantie die als civiele partij aan de procedure wil deelnemen, en gegevens van hun wettelijke vertegenwoordiger; b) gegevens van de verdachte tegen wie de civiele vordering wordt ingesteld, of andere persoonlijke informatie waarmee hij of zij kan worden geïdentificeerd; c) de volledige naam van de advocaat die de civiele partij vertegenwoordigt, en bijzonderheden over zijn of haar volmacht; d) de motivering voor de vordering; e) de handtekening van de advocaat. Als de verklaring anders dan tijdens een rechtszitting wordt overgelegd, moet de civiele partij de andere partijen daarvan in kennis stellen. De verklaring is dan voor iedere partij geldig vanaf de dag waarop de kennisgeving wordt betekend. Als de volmacht van de advocaat niet onderaan of in de kantlijn van deze verklaring wordt vermeld, maar op een van de andere in artikel 100, lid 1 en 2 van het Wetboek van Strafvordering genoemde wijzen wordt aangeduid, moet zij bij de griffie worden ingediend of samen met de verklaring tijdens de rechtszitting worden overgelegd.

Welk bewijs moet ik overleggen ter ondersteuning van mijn vordering?

In een strafzaak vormt de civiele vordering een aanvulling op de procedure waarin de schuld of onschuld van de verdachte wordt vastgesteld. Het is aan het openbaar ministerie om te bewijzen dat de verdachte schuldig is. Als civiele partij kunt u echter ook een rol spelen in de bewijsvoering, vooral als het gaat

om bewijs voor het soort schade dat is geleden, de omvang van de schade enz. In civiele procedures ligt de bewijslast echter meestal bij het slachtoffer, als het gaat om bewijs (bv. medische verklaringen) waaruit de omvang van de geleden schade blijkt. Als slachtoffer kunt u van deze bewijslast worden vrijgesteld wanneer wordt aangetoond dat er sprake is van een rechtsvermoeden dat gunstig voor u uitpakt.

Kan ik rechtsbijstand krijgen voor en/of gedurende de procedure? Kan ik rechtsbijstand krijgen wanneer ik niet woon in het land waar de procedure plaatsvindt?

Rechtsbijstand van de overheid is beschikbaar voor personen met een jaarlijks inkomen dat niet boven een bepaalde drempel uitkomt. Deze bijstand wordt verleend op voorwaarde dat de procedure plaatsvindt in Italië, en is bedoeld voor zowel Italiaanse als niet-Italiaanse staatsburgers. Deze kwestie wordt geregeld in Presidentieel Decreet nr. 115/2002.

Wanneer kan de strafrechter mijn vordering tegen de dader afwijzen of weigeren er uitspraak over te doen?

Tijdens een strafzaak wordt de civiele vordering niet toegewezen als de verdachte wordt vrijgesproken. Wanneer tijdens het vooronderzoek een verzoek wordt ingediend om een afgesproken straf op te leggen (*richiesta di applicazione di pena*), kunt u tijdens de daaropvolgende zitting niet vragen om als civiele partij aan de strafprocedure te mogen deelnemen. Dat is evenmin mogelijk wanneer een verzoek wordt ingediend om een afgesproken straf op te leggen tijdens een procedure in verband met een bezwaar tegen een vonnis dat is opgelegd zonder de verdachte te horen (*opposizione a decreto penale*) of een bezwaar tegen een beschikking om onmiddellijk uitspraak te doen (*opposizione a decreto di giudizio immediato*). In bepaalde andere gevallen is deelname als civiele partij aan een strafproces volgens de wet eveneens uitdrukkelijk verboden, zoals bij de berechting van minderjarigen.

Kan ik hoger beroep of een ander rechtsmiddel instellen tegen een dergelijke beslissing?

Aan het eind van het proces, na de uitspraak in eerste aanleg of in hoger beroep, kunt u als civiele partij van mening zijn dat er in de eindbeslissing onvoldoende rekening is gehouden met de schade die u hebt geleden. In dat geval kunt u - wederom via uw advocaat - de uitspraak aanvechten, maar uitsluitend de passages of bepalingen die de civiele vordering tot schadevergoeding betreffen. In een nieuwe uitspraak kan het vonnis in eerste aanleg dan worden gewijzigd wat betreft de civiele aspecten (en dus wat betreft de schadevergoeding). Een dergelijke uitspraak kan de schadelijke gevolgen van het vonnis voor het compenseren van de schade terugdraaien, maar heeft geen invloed op de bevindingen over de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de dader: een verdachte die in strafrechtelijke zin niet schuldig werd bevonden, blijft onschuldig zelfs wanneer de uitspraak ten gunste van u als civiele partij is gewijzigd. Daarom blijft de beslissing van de strafrechter wat betreft de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de verdachte intact als diens vrijspraak uitsluitend door u wordt betwist. Zo kunnen de bevindingen van een uitspraak in eerste aanleg waarin de verdachte in strafrechtelijke zin wordt vrijgesproken, objectief en concreet in tegenspraak zijn met de bevindingen van een uitspraak in hoger beroep dat door u is ingesteld en waarin dezelfde feiten de grondslag voor een beslissing over compensatie van de schade vormen. Het behoeft geen betoog dat dit een uiterst delicate en technische kwestie is.

Als de rechter mij schadeloosstelling heeft toegekend, hoe kan ik er dan zeker van zijn dat de beslissing tegen de dader ten uitvoer wordt gelegd en op welke hulp kan ik daarvoor een beroep doen?

Op verzoek van u als civiele partij en mits daar goede gronden voor zijn, verklaart de rechter dat zijn beschikking om tot restitutie over te gaan en de schade te vergoeden, bij voorraad (voorlopig) uitvoerbaar is. Een beschikking om een voorlopige eerste betaling (*provvisoriale*) te doen, is altijd onmiddellijk uitvoerbaar. Wanneer de beslissing uitvoerbaar wordt, kunt u deze op basis van de gewone regels van het burgerlijk procesrecht afdwingen.

Laatste update: 16/09/2021

De verschillende taalversies van deze pagina worden bijgehouden door de betrokken lidstaten. De informatie wordt vertaald door de diensten van de Europese Commissie. Eventuele aanpassingen zijn daarom mogelijk nog niet verwerkt in de vertalingen. De Europese Commissie aanvaardt geen verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid met betrekking tot informatie of gegevens in dit document. Zie de juridische mededeling voor auteursrechtelijke bepalingen van de lidstaat die verantwoordelijk is voor deze pagina.